

Uppsala 6. Januari 1935, kl. 20.40.

Samtíðarmenn

1

Hattveitin áheyrsevndur

Gleðilegt niður í þessum góða og sönnu þess
í hönd, og heitið: „Eg leysti smíttinu“

Þorleifur Kolbeinsson í Haagur var fæddur í Þrattsholtshjáleigu
í Stokkseyrarhreppi 6. júní 1799. Foreldrar hans voru þau hjónin Kolbeinn
Jónsson, sá er óttunní mæðrum hans ótti forðum, og Ólaf Hafliðadóttir.
Frá Kolbeini, föður Þorleifs, hefi ég sagt áður í útvarpinu, mi fyrir
þárinu og þar á meðal samtali þeirra óttunna mannsins og Kolbeins
ferðalaga þeirra og útdrægu og er óþarft að endur tala þad mér, að
óðru leyti en því, að alment var svo álitid, að þessi óttunni mæður
hafi druggur veind og að hann hefði ótt einhverjar óuppgæðarsakir
við Kolbein norðan ír Þingeyjarsýslu, því þaðan var hann óttadur
og uppskrinninn.

Kolbeinn var bláfotakur, og átti níög börn. Ólaf Þorleifur upphjálfi
foreldrum sínum fram yfir ferningaráldur og leidd hann þá oft skort
en lórdi hins vojar að þessu hinar þungu ofleiðingar fátalitarinnar,
jafnframt því, að fara á mis við þins þogvindi lépsins, mentum o.s. fró.

Þorleifur var snúa varinn og óttulitill framman af, en þótti þó eigi ólíklegur
til menningar, því hann var ólátur og kappsamur að því er hann getti.

En sennma bar á því að hann langaði til að mentast meira en þá
var lítill munningur. Hann fór því til mikils hattar manns eins sydra
og bód hann að hjálpa sér til stóðarinnar, en fékk engu á höfnum. Var
hann þá um fótup-aldur, og mán nótta getu, hvo þungu hof honum hefði
fallid þetta af svar mannsins, sem epli hefði grunnu hoadi þot. bjó.

Sennma bar á riá deildarsemi og samheldni þorleifs; hann vann verk
sin mót hagsyni og frumvinstu og hann sér alstadar vel. Til órygghjú-
stapan hveigdist hann um hrið, enda var það nið og alment meðal

eldri manna og yngri í þeim tínum, að drygla þessu skapum var í há-
 vögnum hafður mál aðri sam lofri, en Þorleifur sá, hvern vóði honnum
 gótt stáðid af því að neyta vinnu, svo hann kotti því sjálftærafa og nunn
 eldi hafa brauðad vinnu upp frá því. Þindindi var óþelt í þeim ^{þar eystra,} tímum
 og eldi fyr en 3 árum eftir dauða Þorleifs, en hann var bindindisráður
 ein fyrir því og á þann hátt, eins - í flöum, á vidan samtid sinni. -
 Þorleifur byrjadi biskops hálfþéttum að aldri, fyrst í Skinnstodnum í
 Eyjabakkana, þá í Borg og síðan í Stéthnum, að eins frá ári í hvern um stund og
 ávallt var hann þú fá tekur og neytti þess þá, að hann hafði vanigt að lifa
 sparlega og fara vel með lífi. En svo fór honnum að gráðast fé smátt og smátt.
 Sparsemin, nýttinn, reglusemin og sjálfsafneitaninn, voru ldrimeistarar
 hans í þeim kröfubardu skóla reynslu hans og annars í þeim tímum
 og hann stóðst þrófid vel, þótt strangt vóri.

Fyrsta biskoparinn sár ljó Þorleifur með biskopum, er Eudleif list og eignuðust
 þau 2 börn, en bódi dóu í unga aldri. Seinni löga hefir Þorleifur ottad séi að
 gíftast þessari stúlkun, þótt eldi sé nánar kunnugt um samband þeirra
 í þeim epnum. En þá kom alvarleg og óvart atviki til sojunnar, sem
 breyta hlaut fyrri ottlunum hans, hvarjar sem verid hafa í þú epni:
 Þróður hans bók, Jón og Hafliði, undu sálin ^{um} í Kaupstórnid og voru dandli
 til að taka út hegningu fyrir þad erfendis. Þótt Þorleifur þad séi mjög
 á dtri, sem von var, enda var ávallt á stúðteft með þeim bróðrum. Jón
 hafði verid trúlofadur góðri stúlkun og vel mentaðri og bád mi Þorleif
 bróður sinn að taka hana að séi og ganga henni í sinn stáð. Því
 vildi Þorleifur eldi neita og fékk svo um talid fyrir stúlkunni
 að hún samþykkti þetta und frjálsum vilja og gíftist Þorleifur
 svo Sigridi 18. Október 1831. Þau minnst vel, en eigi áttu þau nema eitth

í fé og fjögri. Þá var ein aðeins ein vörslun í Eyraarbálku, hin inn-
 fangsmíla og vel metna Reykjavísvörslun, en vegna þess, hve mörgum við-
 stíffanirinnu sí vörslun þurfti gáfuau að sinna, þurftu þar vörur
 oft að vetrinum til. Þetta sí Þorleifur og notfærdi séi það, sem hyggjum og
 fransjósu kaupmánu. Hann byrgdi sig svo vel sem nut var, af þeim vörutöf-
 midum, sem hann vissi að vanar voru að ferjótta, og eldi þot svo elki
 þren þot fengur elki annarstadar og þótti hann þá selja notfærd dýrt.
 Honnu dældist það heldur elki sjálfum, að það var orðid talvort herra
 verid í vörum hans nú, en á nýdan enginn höggull var í þeim og þegar
 menn þvöktu rindan veridum, hafði hann það til að segja við þá: "Það er
 sakt, að það er notfærd dýrt. Og skyldi elki kaupja það í þeimum efnum, en þó
 höndu hvad þú gerir. Sé það ófánlegt annarstadar y þú þarft þess með,
 þá er það elki of dýrt, því dýr enginn sem dýrt kaupir." Og menn
 kaupdu samt, enda gátu þeir þá oft látið ýmsar vörur, sem þeir máttu
 missa fyrir þot vörur er þá umtugadi nu y Þorleifur seldi, því hann
 tók fleira en þeimiga upp í viðstíffin og kom það láðum að góðu.
 Það var eigi fyr en 1868 að Þorleifur kaupti Borgara bréf, en elki jök hann
 þó vörslun sína. Þetta sanna er kaupti Einna Jóhannsson, fadir Eirfúsar
 Einnaðssonar Þórníkils og annista, Borgara bréf sitt og stofnari nýju vörsl-
 unu í Eyraarbálku og var sagt, að Þorleifur hefði verid í háðum með honnu
 um það og heldur gít meðli hann y vand þetta upphaf þess, að sí vörslun
 stánu tók að blérngast.

Þorleifur vand hræppstjóri Stokkseyrar hræpps 1840 og sáttsemmari í
 Stokkseyrar sóku 1857. Þetta var ein meðal hinna stórtu hræpps laudans
 y fjölmennustu Kírktjúsóku, en skriptust (sókuin) 1890 og hræppurinn
 1897 í Stokkseyrar sóku og Eyraarbálku sóku y í Stokkseyrar hræpp og Eyra-

balda krefp einu þau einu ni hvort um sig. - 1866 sagði Þorleifur af sér krefpsþjóru, en var þó jafnan í velli með krefpsþjórumum, en þá voru oftast tvær, en 1874 var hann fenginn til að fara við öðru krefpsþjóru einu - botlinn aftur. Þegar krefpsnefudir komu til vandræða Þorleifur krefpsnefudar - oddviti og hafði hann þau stöf í heudi til laundags, enda mældist krefpsnum mikil fé um hans daga. Auk þess gaf hann krefpsnum nærri 20 hndr. í jardeign til sjóðsstofnunar, en veitti verðlaun fyrir binnadarkotun í krefpsnum. Og nærri 4 hndr. í jardeign gaf hann eftir sínu dög til barnastólans í Eyra-Valley.

Þegar hin svonefuda "Melabru" var fyrst lögð, 1878, gaf Þorleifur 1000 kr. til hennar, en ástildi að hún stýldi veida steinslögð, annars mundi hún ekki halda sér vel; þessu var elti framfylgt, enda fór svo um hana sem Þorleifur hugði.

Þeyndist það jafnan, að hún hafi vortu í forsjá og viti byggð. Þorleifur varð launabrogs maður árið 1880 og andaðist 9. mars 1882, fullna 82 ára að aldri. —

Þorleifur var eigi hár vaxti, en þéttvaxinn. Hann var "þéttur í leud", nanna stillastur, svo, að nannast minn hafði komið fyrir að í honum sást heidi. Þessi þetta sagði hann sjálfur: "Mein halda að ég geti elti heidi, en það er elti svo. Og er gedrifur maður, og í fyrri árinum hleypst ég heidinni fram. En ég sá að ég varum aldrei við það, en tapadi oft. Þerdi ég mér því að migja, að láta aldrei heidiord til minn heppast og síðan hef, í komið máli minni fram".

Hann var hvortki stjórtdur né marg-ordur í viltali, en ord hans voru jafnan kjarunnitil og innihalds-ríli. Soo ríðst var hann, að hann varði skundum máli fyrir dómni og var þá aldrei logra hlut. Þeirringu maður var hann godur og stáldmaður vel.

Ög öllu svo að ljúka þessari fáörðu minni um Þorleif gamla Hól-
leinsson, með því að segja af honum fárinar smá sögur, sem lýsa skapferli
hans, stífastu þyðningafán valdi yfir sjálfum sér. Þú sjálf þú sagdi hann m.a.
þetta: „Gad sem ég hef þessu, það hef ég þessu með því að leggja í mig
sjálf afneitum. Með því gæti fleiri þessu áfram“

Einhverju sinni var þessi spurning höfð fyrir Þorleif:

„Helduðu að það sé annars notkum synd að bálva, Þorleifur minn?“
„Eg veit ekki hvort það er synd,“ sagði Þorleifur, „en það er ljótt og ég
bálva aldrei, af því að mér þykir það vissara og eigin ávinningur við það.“

Í fyrsta skipti sem Þorleifur kom á sjó, var hann sem hálfdróttlingur hjá
Arni bókla Erlendssyni; Rólukopi. Arni átti veröld sína á mat notkum
austur undir Þangstadasýki og réri þar frá landi sem Þingvöðsketit.

Þorleifur dróg Tjörnu um daginn og átti, samt óvort sáðringarstilmálm-
um að fá helming aflans. Þegar hann dróg fyrstu ísuna, sem aflast
hefi verið ein ^{af hinum} minnst þessu annálíðu Gyngubálva-ísnum, sem mest
fjórðungi af í vetrarvertíðinni og víglaudu 10-14 pund, varð honum
svo óþörf um dráttinn, að hann ótladi næmst að hafa við ísnum og
töfi því það til brogds, að halda við förid með hömnum um, þegar ísinn
töfi stórstu lífurnar og svo fór einnig með hinar ísurnar þennan dag
og misti hann enga sem í förid kom.

Þegar í land var komið og fara átti að stíffa aflannu, gaf Arni
Þorleifi allar ísurnar sjó, sem hann dróg um daginn.

Varð Þorleifur þá svo gláður við, að hann hoppaði upp og kalladi hástöfum:
„Hé þú eiga þú allar! Óstöp á í þá milli! Svona niðri hef ég aldrei átt!“
Sagði hann svo sjálfur frá síðan og mintist þess oft, að aldrei hefði

Þessi Náeyjarlandi eru reka fjörur miklar og voru þá rekastlar mjög
 manni gangu á rekana netur, sem daga og geidust stundum fingralangir
 við að ná sér í spítuarnest, sem þeim vitaulega var óheimt, álmasthefla
 eða enia staura, sem reyndar stundum voru elsti annað en seljubítur
 einir, lítt hefði til neins og nærmað í eldum. Vildi þá stundum til að
 stafi þrjú tókum hánsberg á sig og lentu lokis þar sem þau amarshefdu
 elsti lentu, ef sjór og vindur hefði fengið að ráða. Þannig fór um staurum,
 en helid hafði og búid var að merkja, að honum var stólid og þeir sem þá
 gjördu - en þeir voru nefndir Þrangji, Jón og Heli - grófu hann í fjöshaug
 á þess einnum. Þjófaleit mikil var gjörd í staurum og faust
 hann hvergi. Að leitinni lokinni, sagði ein þeirra er að hánsbergi-
 um stódn og hvarfi staurinn, krödurur mjög, er hann sá að leitinn
 vauð á anguslaus:

"Þrávni er það úr rekagáttina úr af einnum staur stóatta,
 en að þú stólid elsti leitni í fjöshaugnum." Þetta sagði hann
 til þess að ógla leitarnömmum, þó þar bjóst hann elsti við að þeir
 leitudu, en það gerdu þeir úr samt og fundu staurinn í fjöshaug-
 num, sagðum í tvo eða þrjú hluta.

Nú þetta kvöld svo þóttistur, í spangi þessa alkmunnis vísu:
 "Í mundakoti manna, munu í hafid græna,
 Vidrum vilja meina, vaskir nóg að stela,
 en þetta er þyngru' að stela.
 Þrangji og Jón, eru mestu flón,
 en ninnstu elsti' á' sann stela."

Í Sýrnum séra Eggerts Sigfússonar í Vogsdónum, sem ég á, ritadar
við eigin hendi, stendur m. a. þetta:

Haustið 1868 var ég (D: Sr. Eggert) að tala við Þorleif í Kladium
í Háeyri. Þá kemur maður, og vill hafa stífti á suæri og tölq.
Þorleifur kvaddist vilja stífta þannig, að hann fengi eitt pund
af suæri gegn einu pund af tölq. Þá segir maðurinn:
"Hálotið þér, að ég hafi ákæta á þessu?"

Þorleifur svarar: "Nei! ég held að þú hafi stæva á þér. En
þú ert sjálfmaður"

Maðurinn labbaði þegjandi á burtu.

Jón í Hafnunni (D: Jón Arnason í Þortalshöfu) og Þorleifur í Háeyri
höfdu einhverri viðstífti saman. Og viðstífti annað þannig,
að Þorleifur sá elsti við Jóni.

Þá mælti Þorleifur: "Þú ert sá fyrsti maður, sem hefir
leikið á mig, og þess stæltu mjóta!"

Sigfús Þórsmundsson kvad: (Hann var faðir séra Eggerts og á ég, auk
þess sem ég hefi safnað miklu fagðitnu þá,
og einum séra Eggert, 4 sýrnum hans og 66 bók)

"Þlessaðu ljáðu beki á
böldnum manna selnum."

Þorleifur Kolbeinsson svarar frá:

"Slátradi þessu stöðinu flár,
úr stóthyrnum, langa belgunum."

11

Þorleifur í Háeyri sagði:

"Óf þú ilt verða ríkur, þá máttu ekki vera draumb-
gæmur eða þóttófullur, því það er fráfelaud!"

Þorleifur í Háeyri sagði:

"Það er nokkur munur á því, að vera ríkur ^{en} fátökur,
en þó er munurinn ekki einn mikill y sumir halda."

Hér lýkur því sem séra Eggert ritadi í sýppur sínar um
Þorleif.

Einhverjum sinum er nú það var rætt við Þorleif,
að maður gerdu sér dælt við hann, jafnvel fremur
en aðra, með því að reyna að belta hann brogðinu
eða stela frá honum, sagði hann:

"Það er von að minnimum geri þetta, því þeir
hugsa í þessa leið:"

"Það er eugin synd að stela frá honum Þorleifi,
því hann er mögn ríkur!"

Aufaravættir föstudagsins lauga 1868, sem frá bar upp á 10. apríl, var brotið inn í
 verbið sína í Stokkseyri. Verbiðin var mannlauð, því sjómenn höfðu gengið
 hönnu með brennslögum, eins og venjulegt var. Hafði þjófurinn brotið upp margar ver-
 strímsur sjómanna og stolið þar sjónu ötu og óötu, en orðið það á, að stílla eftir
 þessum langan hnífs-odd í höfuð, sem í einni skrimmi var. Þorleifi í Háeyri
 var sendur hnífs-oddurinn, því maum vissu, að til hans komu margir. Það var
 lengi óvíst hver var þeim hafi valdið og margir voru yfir heyrdir, en sem
 reyndust saklausi.

Svo var það einhverju sinni, að Þorleifur var staddur inni í herbergi einu þeirra
 hjá sér, ásamt þremur mönnum öðrum, og var hann að reyna að ná brotnu fagga
 úr höfðinu, en það gekk illa. Segir hann þá, eins og við sjálfum sig, en þó svo
 hefti, að meirinnis heyrdu: „Eg veid að ná í hníf til að ná faggaum úr.“

Vandur þá einn þeirra er inni voru höfðinu seinni til að rétta hönnu
 sjálfstæðing sinn og segir: „Hér er hnífur.“ Þorleifur tekur við hnífunum
 og segir: „Eftir að ég faggaum úr með þessum hnífi, þó hann er odd-
 brotnur, en hver ystear var það sem rétti mér hnífinn og hvern á hann?“

Þetta kom þá fram, ynglings-pilturinn þóttur, sagði: Það var ég, ég á
 hnífinn. Tekur Þorleifur þá upp hnífsoddinn úr vasa sínum, ber hann
 við oddbrotna hnífinn og stóðust brotin á. Þetta er hljóp út, en Þorleifur
 fór hinsá þó til vitnis um hvað fram hefdi farið og með þessum hnífi þjófu-
 durinn uppi.

Einhverjum sinni kom ferðamaður til Þorleifs, með vortu sína í
pokka, sem allur var rígfjatráður og sívaflum sundum og margir
háðir hníttar á.

Þorleifur stóð yfir munninum meðan hann var að reyna að
leysa hníttana og stöggroddu þeir um alla hönd og geyma.

Það gæfði illa að leysa utan af pokanum, og til þess að brjóta upp í
nýju muntalsefni, sagði maðurinn við Þorleif:

"Hvæð heldurdu mí, Þorleifur minn, að mest hafi stundad að
fwi að fwi værdst svoa ríkur?" - og muleid og hann sagði
þetta, stóar hann í síðasta og verna hníttum.

"Eg leysti hníttum!" sagði Þorleifur.

Margar fleiri sögur og engr ómuntilegri mætti um
Þorleif segja, en það bíður sína lína, að þor verði
teintar.

Sóðar mefur og glæðilegt nýjar!

Á síðustu af árinu Kolbeinus Jónssonar, födur Gotleifs hins
nítta: Háeyri, doaldist hann í Kadastöðum í Stokkseyrarhverfi.

Kolbeinus átti fjerstunda flóster áinu, sem fóti rímanu þótt. Hin var
véláð lit með glerkappa, föðrudum Korku og var hann skrifadur
í flósterma. Þessa flóster sendi Kolbeinus Þotleifi syni sínum
notkinnu sínum á ári, 3-4 sínum, og fólk hana senda sér
hann fulla af branni víni og dreypki hann í þá við og við þá
lit þá út í kaffid sitt og þá helst í helgi- og hátíðisdögum.
Ginhuverji síni er Kolbeinus sendi flósterma, endurvendi
Þotleifi þeirri hana tóma. Kolbeinus setti hljóðan og saði
eðlert ind þessu, þótt þóþlega muni hann hafa átt von á því.

Þegar Kolbeinus var dáinn, faust þessi fáséða flaster meðal
efirlátinna muna hans, en ekki muni þeir hafa veid miklu
og lenti flastan hjá Þotleifi.

Þegar, sem Kolbeinus var grefinn, etlad Þotleifur að gæta
líknomnum og óðrum í branni víni og þótti þótt við eiga að
bera þeim þá í þessari fáséðu flóster Kolbeinus. Þotleifur
fyllir þeir flósterma og heldur hann í handinni inn í stofu,
en er hann áttar setur hana með höjd í boddid, klofuandi
flastan að endi löngu, svo að allt þáð sem í henni var, flóti
niður í gólf. En þá sagt, að Þotleifi hafi þougdid nið og
sagt, eins og við sjálfum sjá, en þó svo hátt, að allir viðstaddir höfðu:
"Svona var að senda flósterma tóma!"

Eigi vissu menn þá, hvað Þotleifur átti við, en að líkindum
hefi hann orinst þess þá, að síðast, er fadir hans tóð hann
um "fárid", hafi hann sýnið honum þess og sent honum flósterma
tóma.

En þessi vóð Gotleifs oft að orðtaki höfð þar systra síðan
og þá, er menn sjá, að eith eður annað hefði betur fárid
ef athugað hefði veid betur áður en eftir á.

Þorleifur Kolbeinusson var yngstur þeirra bróðra, lítill vaxti
og seinferorka niðr af öðrum þessum þessum föt. Þar þaus
hvað lítill gefid framman af, en síðar varð hann merkur meður og
með ríktu mörnum Kolbeinus. Þó er til smásaga ein um hann
frá öðrum árum, er hann þórn í fyrsta stífti á sjó, sem hálf-
dróttlingur hjá Arnóri Erlendssyni í Rótukoti.

Arnór réri stífti sínu frá Þangstada sandi og þar út sem
Þunguós heitir. Hann átti verbúð sína austur undir Vellansteólu
öda notkun vistar á mel þeim er Jón Skótti byggdi og sínu á
og nefndi Róttstada Klopp. Er ni melurinn bláinn niðr af
byggð þar engin.

Fyrsta dögum, sem Þorleifur réri með Arnóri, dró hann
sjó yfir, en svo voru ráðningarstilnámur, að Þorleifur ótti
helminginn af því sem hann drægi, enda var hann aðeins
hálfdróttlingur.

En þegar á stífti völlum kom og farið var að stífta glau-
num, gaf Arnór honum allar yfirvar. Koppaði Þorleifur
þá niðr af gleði og sagði:

"Á sjó að eiga þar allar?"

"Já!" kváð Arnór við.

"Óstíft á sjó þá niðr. Svona mihið hefi sjó aldrei átt!"

Sagði Þorleifur og mintist þessa oft síðar, að aldrei hefði
sér þótt jafuvert um nein gjöf sem þessa, jafuvert elsti
miðlu stórru feng öða miðlu þeningu upphæð, er honum hefði
á stórnast, eftir að hann var andmáður orðinn af þessum
göti hann aldrei gleymts.

Þá mintist hann þessa oft, að hann mundi aldrei gleyma því
frá þessari fyrstu vertíð sinni, að Elín húsfreyja í Þangstadamu,
syntin Þunguþingur í Tráðarholti hefði oft gefid sér svöngum
mat frá vertíð og hefði það komið sér í góðan þarfir.

16
Þegar Þorleifur Kolbeinsson lá bannalögum, stungu þeir,
sem viðstaddir voru uppi því að lokum voru söttur.

Þorleifur lét sér fátt um þessa upphátungu finna og sagði:
"Rokinn! - Rokinn! Þá er mi dauðinn úr."

17

Þorleifur var yngstur bróðra sinna, hann var lítill vexti og sámskróttur. Var hans lítið
 gætt framman af, en sína völd hann meir en mæður, og kom það frá því, að hann var gættur
 að viti. Frá ættu hans er sögð sú saga, að hann kom fyrst í sjó sem hálfbróttlingur hjá Arnóri
 bónda Eilendsteyni í Rötuvoti; hann réi þar sem heitir Þunguás stíamt frá Þungustöðum
 og átti lítið austur við sétið, þar sem úti er blásið. Fyrsta dögum díc Þorleifur Tógvur, en svo
 var mun samid, að hann steyfði eiga helmingum. Arnór gaf honum allar ísruvar. Þá
 hoppaði Þorleifur upp af gleði og sagði: „Á ég að eiga þud allt! Óskýp á ég þá miltis! Svona
 miltis hefði ég aldrei átt.“ Sagði hann svo sjálfur, að þetta hefði hann munid alla
 afi og hefði sér aldrei þótt jafu vout um neina þeirra upphed sem honum bókist,
 eftir að hann var orðinn áundmaður. Þó. sagði hann að hann mundi ávalt minna eftir því,
 að blái hústeyja í Þungustöðum, systir Þunguárgar í Trávarholt, hefði oft gefid sér mat,
 þá vorkid, en sér hefði komid í góðan þarfir

Ms. 124 - 128. - 192. - 263 - 292